

Is minder meer?

Auteur(s):

Reitsma, A.M.

Verschenen in:

ESB, 85e jaargang, nr. 4270, pagina 677, 8 september 2000

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):**Op radio 1 riep Boris Dittrich, kamerlid van D66, afgelopen week iedereen op mee te discussiëren over de vraag: wordt Nederland te vol?**

Dittrich voorziet negatieve effecten van de almaar groeiende bevolking van Nederland en wil de kinderbijslag en andere fiscale maatregelen voor ouders serieus tegen het licht houden¹. Nog geen week voor zijn oproep was er op de radio ook al een debat over het onderwerp overbevolking. Behoudens een demograaf, die sussende woorden sprak, dat de bevolkingsaanwas op termijn weer zou teruglopen, nam een bekende econoom deel, en de voorzitter van de club van tien miljoen: een stichting die - overigens nadrukkelijk zonder racistische motieven - terrein probeert te winnen voor de gedachte dat het aantal inwoners van Nederland omlaag moet.

Volgens die club is Nederland al lang te vol. De huidige bevolkingsdruk leidt, volgens haar, in steeds sterkere mate tot congestie, tot een verhoogde mate van agressiviteit en zelfs criminaliteit en tot een ongewenste aanslag op de natuur.

Een heel andere mening was de econoom toegedaan: overbevolking, zo meende hij, uit zich onder andere in prohibitieve congestie, en hiervan is, zolang we nog niet eens de middelen hebben benut om de congestie te remmen, nog lang geen sprake.

In zijn algemeenheid klinkt uit het kamp der economen nog geen waarschuwingssignaal. Tot nu toe gold voor hen vooral het criterium of er voldoende productieve krachten aanwezig zijn om de afhankelijkken te voeden. In het licht van de vergrijzing pleitten zij daarom eerder voor een toename van het aantal productieve mensen dan dat ze riepen dat Nederland te vol is.

Toch knaagt het gevoel dat die stelling te beperkt is. Het hele bestaan van een vereniging als de club van tien miljoen, en de toenemende aandacht voor het overbevolkingsvraagstuk, geeft aan dat er behoefte bestaat om ook andere aspecten van het bevolkingsvraagstuk te belichten.

Los van de vraag of uw buurman u meer naar het leven staat nu even verderop een nieuwbouwproject gepland is (en een grotere bevolkingsdruk per areaal daarmee mogelijk tot meer agressiviteit en criminaliteit leidt), is er met het bevolkingsvraagstuk een groot aantal subjectieve connotaties verbonden. Hoewel we waakzaam moeten zijn op het gevaar dat mensen ook racistische motieven laten meespelen in hun waardering van de overbevolkingsvraag, zou het op zich aardig zijn de connotaties die men heeft bij een grotere bevolkingsdruk eens in kaart te brengen. Subjectieve waarderingen zijn immers te herleiden tot welzijn, tot nut en van daaruit tot welvaart. En is het ons economen niet te doen om het maximaliseren van welvaart?

Dus kijk eens naar uzelf en formuleer een denkbeeldige nutscurve met het aantal mensen op de horizontale as. Een scala aan nutscomponenten dringt zich op: woonruimte, de ruimte voor plant en dier en de waardering van hun bestaanswaarde², geluidhinder, congestie, de kinderwagens bij Ikea, een groter potentieel aan vrienden en collega's, en ga zo maar door.

Voor mijzelf valt de balans van meer mensen duidelijk negatief uit. Misschien niet eens zozeer vanwege de mensen zélf, maar vanwege het menselijk beslag op de ruimte. De verdringing van plant en dier vind ik aanmatigend (want zeer antropocentrisch), het dichtslibben van de Randstad met huizen, kantoren en wegen steeds benauwender.

Een serieuze bevolkingsdiscussie vraagt om een serieus onderzoek met een fatsoenlijke enquête waarin welzijnsindicatoren een plaats krijgen, en racistische motieven zoveel mogelijk zijn weggezuiverd. Om het complexe immigratievraagstuk buiten beschouwing te laten kan het asielbeleid als gegeven worden aanvaard.

Misschien is het dan op basis van zo'n enquête mogelijk om het nut verbonden met een toename van de bevolking op een ordinale schaal te ordenen. Uiteraard dienen de resultaten van zo'n enquête naar de nutsbeleving zo mogelijk ook afgezet te worden tegen meer traditionele economische vragen naar het beschikbaar inkomen per hoofd dat zonder en met doorgroei van de bevolking gerealiseerd kan worden.

Slagen we er in bevolkingsdruk en individueel welzijn langs deze lijnen aan elkaar te koppelen, dan is de volgende stap te bepalen of toevoeging van nog meer mensen aan het totaal of in een regio de totale welvaart (aldaar) doet stijgen of dalen. Daalt die, dan kunnen we stellen dat het invullen van alle menselijke noden in een dergelijke mate 'rivaliserend' is, dat "etwas weniger wäre mehr gewesen".

Dan loeit mogelijk een 'tragedy of the commons' aan, waarin ieders individuele nut nog toeneemt, wanneer hijzelf een extra kind neemt, een extra auto koopt, een groter huis betreft, terwijl zijn acties het totale nut in zijn omgeving doen dalen.

Wanneer dit zo is, is het inderdaad tijd voor maatregelen. Misschien zijn die zo simpel dat een spreidingsbeleid volstaat. Misschien ook moeten we daadwerkelijk toe naar een beleid waarin elk menselijk handelen dat externe effecten heeft financieel gestuurd wordt.

Voor nu is het echter vooral aardig na te gaan óf de mens de mens al een wolf is. Aan economen de taak om te onderkennen dat ook dit een economisch vraagstuk is

¹ Zie ook *Het Parool*, 3 juni 2000.

² Zie C.M. van der Heide, J.C.J.M. van den Bergh en E.C. van Ierland, [De onschatbare waarde van biodiversiteit](#), *ESB*, 25 augustus 2000, blz. 632-635.